

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення

результатів дисертації Поліщук Ольги Павлівни

«Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю

011 «Освітні, педагогічні науки».

Актуальність теми визначається тим, що сучасні процеси реформування національної системи освіти, зокрема і початкової, у контексті запровадження у практику Концепції «Нова українська школа» детермінують зміни самої парадигми освіти і виховання учнів у вільний від навчання в закладах початкової освіти час. У контексті останнього актуалізація проблем формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи як провідної ідеї і як результату організації освітньо-виховного процесу у цих закладах освіти вимагає пошуку та розробки ефективного виховного змісту і методики формування досліджуваного феномену.

Дисертаційна робота Поліщук Ольги Павлівни присвячена проблемі, пов'язаній з формуванням морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у позакласній виховній роботі.

На основі аналізу становлення і розвитку вітчизняних та зарубіжних філософських, культурологічних і психолого-педагогічних поглядів на сутність морального виховання зростаючої особистості, на формування її морально-ціннісних орієнтацій і їх значення в інтелектуальному, духовному та соціальному становленні молодших школярів, дисертанткою здійснено характеристику цих процесів у двох взаємопов'язаних між собою теоретичних площинах через: історико-генетичний аналіз проблем формування моралі і духовного світу особистості, її ціннісної сфери і ціннісних ставлень та орієнтацій у педагогічній думці й освітній практиці в різні історичні періоди; характеристику розвитку нормативно-правової, психолого-педагогічної та соціально-педагогічної складової процесів формування досліджуваного феномена в сучасній як вітчизняній, так і зарубіжній психолого-педагогічній науці й освітньо-виховній практиці закладів початкової освіти.

Авторкою схарактеризовано ключові поняття дослідження: «цінність», «ціннісні орієнтації», «морально-ціннісні орієнтації молодших школярів», «позакласна виховна робота в закладах початкової освіти», «формування

морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося відповідно до тематики науково-дослідницької роботи кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету «Теоретичні та методичні засади різновекторності інноватики у вихованні: досвід, реалії, перспективи» (№ держреєстрації: 0115U000268) та «Творче впровадження педагогічних ідей В. О. Сухомлинського в сучасному освітньо-виховному просторі Рівненщини» (№ держреєстрації: 0118U003066).

Тема дисертації затверджена вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 14 від 28 грудня 2017 року) й узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 28 березня 2018 року).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше на основі актуалізації й аналізу філософсько-культурологічних, психолого-педагогічних і соціально-педагогічних чинників обґрунтовано логічну єдність теоретичних концептів і розроблених провідних доміант формування досліджуваного феномена, обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність основних конструктів внутрішньої побудови розробленої методики формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи, складовими якої є морально орієнтований зміст, принципи, традиційні й інноваційні форми, методи, засоби і функції та педагогічні умови її упровадження у виховну практику закладів початкової освіти в умовах упровадження Концепції Нової української школи;

подано характеристику сутності основних компонентів (інтелектуального, мотиваційно-потребнісного, діяльнісного), критеріїв (когнітивного, оцінно-рефлексивного, вчинково-діяльнісного) і їх показників та рівнів (низький, середній, достатній) сформованості досліджуваного феномена;

уточнено змістові характеристики понятійно-термінологічного апарату дослідження, у межах якого дано формулювання його провідного поняття «формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи», сутність якого розглядається дисертанткою як цілісний, логічно вибудований процес, у якому ефективно взаємодіють між собою його учасники – молодші школярі, їхні батьки, вчителі закладів початкової освіти та громада, завдяки чому формується комплекс важливих

особистісних морально орієнтованих внутрішніх психологічних утворень як екстраполяція кількісних і якісних змін уже набутих моральних детермінант (морального досвіду, моральних почуттів, усвідомлених і сприйнятих моральних норм і правил, системи власних цінностей, ціннісних ставлень й орієнтацій, ціннісної взаємодії, цінності взаєморозуміння і співробітництва) у морально доцільних вчинках, поведінці і діяльності молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи;

набули подальшого розвитку теоретичні і прикладні засади педагогічної діяльності вчителя закладів початкової освіти з формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів, побудови прогностичної моделі чи індивідуальної програми морально орієнтованої життєдіяльності особистості молодшого школяра у всьому розмаїтті її проявів та управлінський аспект педагогічного супроводу процесів формування досліджуваного феномена у процесі позакласної виховної роботи.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у конкретизації й практичній реалізації теоретичних і методичних основ формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи, що стало можливим завдяки розробці й упровадженню у виховну практику закладів початкової освіти методичного посібника «Моральне виховання молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи», Навчальної програми гуртка для учнів молодшого шкільного віку «Я особистість, як я це розумію», відповідного морально орієнтованого методичного і дидактичного забезпечення гурткових, секційних і клубних занять та рівнів педагогічного супроводу й відповідних рівнів самостійності учнів початкової школи у здійсненні як індивідуальної, так і колективної освітньо-пізнавальної діяльності та конкретної соціально значущої суспільно корисної праці, участі у масових і добровільних заходах морального спрямування.

Результати дослідження доцільно застосовувати: у процесі розробки нових освітніх програм, методичних посібників і рекомендацій для вчителів початкової школи, закладів позашкільної освіти, що сприятиме підвищенню ефективності формування морально-ціннісних орієнтацій і морального виховання молодших школярів в умовах упровадження Концепції Нової української школи, а також в освітньо-виховному процесі закладів вищої освіти та системи післядипломної педагогічної освіти.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження апробовано на науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «Психологічні основи здоров'я, освіти, науки та самореалізації особистості» (м. Рівне, 2017 р.); «Наука,

освіта, суспільство очима молодих» (м. Рівне, 2017 р., 2018 р.); «Основні напрями розвитку педагогічної науки» (м. Чернігів, 2017 р.); «Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного і практичного вирішення проблем» (м. Одеса, 2018 р.); «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (м. Харків, 2018 р.); «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (м. Суми, 2018 р.); *всеукраїнських* – «Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості в сучасній Україні» (м. Рівне, 2016 р.); «Наука. Студентство. Сучасність. Тенденції становлення нової школи в Україні: Компетентнісний підхід у підготовці сучасного педагога» (м. Миколаїв, 2017 р.); «Гуманітарна парадигма як стратегія інноваційного розвитку освіти» (м. Рівне, 2017 р.); «Суспільні дисципліни як засіб формування цивілізаційної компетентності здобувачів освіти» (м. Рівне, 2018 р.); «Василь Сухомлинський у діалозі із сучасністю: методична спадщина педагога в контексті ідей Нової української школи» (м. Рівне, 2019 р.), «Сучасна парадигма неперервності розвитку вищої школи в умовах трансформації освітнього простору» (м. Рівне 2020 р.); *регіональних* – Інтернет-конференція «Використання інформаційних технологій у сучасному виховному процесі» (м. Рівне, 2016 р.); «Реформування сучасної освіти: діалог із Василем Сухомлинським» (м. Рівне, 2018 р.); «Виховання особистості в контексті реформування української школи і розвитку педагогічної науки» (м. Рівне, 2019 р.); «Роль особистості у реформуванні української школи: від досвіду до інновацій (до 75-річчя з дня народження Т. Д. Дем'янюк)» (м. Рівне, 2019 р.); звітних наукових конференціях викладачів, співробітників і здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне, 2017–2020 рр.); на засіданнях Регіонального комплексного науково-методичного центру інноваційних технологій освітнього процесу та кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету (2016–2020 рр.).

Достовірність та обґрунтованість одержаних результатів.

Наукові положення та висновки є достовірними та обґрунтованими. Вони підтверджуються фактичними даними, узгоджуються з теоретичними положеннями, апробовані на 18 науково-практичних конференціях різного рівня, а також упроваджені у освітньо-виховний процес 4 закладів загальної середньої освіти, 1 гімназію та 2 обласні інститути післядипломної педагогічної освіти.

Наукові праці, які відображають результати дисертації. Основні положення й результати дисертації викладено в 19 публікаціях

(одноосібних), із них 9 статей відображають основні наукові результати, 1 – у зарубіжних наукових фахових виданнях, 6 – апробаційного характеру, 3 – додатково висвітлюють наукові результати.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ *Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації*

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях:

1. Поліщук О. П. Позакласна виховна робота як важлива складова навчально-виховного процесу в закладах початкової освіти. KELM: scientific issue of knowledge, education, law and management. Instytut spraw administracji publicznej. 2019. Vol. 1 (25). P. 158–166.

Статті в наукових фахових виданнях України:

2. Осипчук О. П. (Поліщук О. П.) Формування морального виховання молодших школярів у педагогічному процесі школи. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Рівне: РДГУ, 2016. Вип. 4. С. 335–342.
3. Осипчук О. П. (Поліщук О. П.) Моральне виховання як важлива складова становлення особистості молодших школярів. Нова педагогічна думка. 2016. № 3 (87). С. 88–90.
4. Осипчук О. П. (Поліщук О. П.) Психолого-педагогічні засади розуміння й усвідомлення моральних норм та вимог учнями молодшого шкільного віку. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Рівне: РДГУ, 2017. Вип. 5. С. 258–265.
5. Поліщук О. П. Вплив навчання та виховання на формування моральної свідомості в молодшому шкільному віці. Педагогічні науки: зб. наук. пр. /упоряд.: В. Л. Федяєва, О. В. Сараєва; редкол.: В. Л. Федяєва, Н. В. Слюсаренко, О. В. Сараєва та ін.; Херсон. держ. ун-т. Херсон: ВД «Гельветика», 2017. Вип. 79. С. 81–85.
6. Поліщук О. П. Роль позакласної виховної роботи у формуванні моральних цінностей молодших школярів. Інноваційна педагогіка: наук. журнал / Причорном. наук.-дослід. ін-т економіки та інновацій; редкол.: О. О. Ярошинська, О. Н. Хорошковська, К. М. Байша та ін. Одеса: ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2018. Вип. 3. С. 262–264.
7. Поліщук О. П. Моральне виховання молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи. Науковий часопис: зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Бондар, О. В. Биковська, В. В. Борисов та ін.; Нац. пед. ун-т ім.

- М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 65. С. 69–73.
8. Поліщук О. П. Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи: провідні домінанти процесу. Наукові записки: зб. наук. пр. / редкол.: А. М. Коломієць, В. І. Шахов, О. В. Акімова та ін.; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця: Вид-во ТОВ «Твори», 2019. Вип. 60. С. 33–38.
  9. Поліщук О. П. Методика та педагогічні умови формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету / редкол.: С. В. Совгіра, І. І. Демченко, О. Д. Балдинюк та ін.; Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань: Візаві, 2019. Вип. 4. С. 127-134.
  10. Поліщук О. П. Моральне виховання молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи: метод. посіб. Рівне: «ВРМ-ПОЛІГРАФ», 2019. 98 с.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

11. Осипчук О. П. (Поліщук О. П.) Особливості реагування молодших школярів на пред'явлені моральні вимоги. Наука, освіта, суспільство очима молодих: матеріали Х Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих науковців (Рівне, 17 трав. 2017 р.). Рівне: РДГУ, 2017. С. 110–111.
12. Поліщук О. П. Особливості розвитку моральних знань у молодшому шкільному віці. Основні напрями розвитку педагогічної науки: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 20–21 жовт. 2017 р. Херсон: ВД «Гельветика», 2017. С. 157–160.
13. Поліщук О. П. Виховання моральних цінностей у сучасній початковій школі. Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного і практичного вирішення проблем: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 17–18 берез. 2018 р. Одеса: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2018. С. 82–84.
14. Поліщук О. П. Особливості формування системи морально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 10 квіт. 2018 р. Харків: Стиль Издат, 2018. С. 167–170.

15. Поліщук О. П. Формування моральних цінностей як важливий аспект виховання дітей молодшого шкільного віку. Наука, освіта, суспільство очима молодих : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих науковців, м. Рівне, 16 травня 2018 р. Рівне : РВВ РДГУ, 2018. С. 129 – 130.
16. Поліщук О. П. Особливості організації позакласної виховної роботи з молодшими школярами. Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 6 груд. 2018 р. Суми: ФОП Цьома С. П., 2018. С. 61–65.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дослідження

17. Осипчук О. П. (Поліщук О. П.) Особливості розуміння молодшими школярами моральних категорій у навчально-виховному процесі. Психологія: реальність і перспективи: зб. наук. пр. Рівне: РДГУ, 2016. Вип. 7. С. 159–164.
18. Осипчук О. П. (Поліщук О. П.) Педагогічні умови формування моральної поведінки у молодших школярів. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. пр. Рівне: РДГУ, 2017. Вип. 17 (60). С. 272–275.
19. Поліщук О. П. Виховання в учнів початкових класів моральних цінностей у процесі позакласної роботи. Молодий вчений. Херсон: Молодий вчений, 2018. Вип. 41 (56.1). С. 60–64.

Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладання. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (316 найменувань, із них 13 – іноземною мовою), 10 додатків на 37 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 262 сторінки, з них 173 сторінки основного тексту. Робота містить 20 таблиць та 2 рисунки на 29 сторінках.

Дисертацію написано чіткою мовою, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого авторкою дослідження. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступний для сприйняття. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 року № 167), Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Відповідність дисертації вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація Поліщук Ольги Павлівни «Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи» є самостійним і завершеним науковим дослідженням, виконаним у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Робота містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та експериментальні результати проведеного дослідження сформованості морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної діяльності, що має істотне значення для галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Дисертаційна робота виконана на достатньо високому рівні, її результати мають наукову новизну і практичну значимість. Основні положення дисертації опубліковані в наукових фахових виданнях України та у виданнях інших держав, оприлюднювались на науково-практичних конференціях різного рівня. Дослідження відповідає обраній темі, розкриває її та підтверджує, що авторкою вирішено поставлені у роботі завдання. Здобувачкою дотримано вимоги академічної доброчесності та не допущено її порушень під час дослідження. За змістом дисертаційна робота, її науково-прикладні результати та висновки відповідають спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

ВИСНОВОК

Ознайомившись із дисертацією Поліщук О. П. «Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи» та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також взявши до уваги підсумки фахового семінару, вважаємо, що:

1. Дисертаційна робота Поліщук О. П. «Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи» відповідає спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» (галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»).

2. Поліщук О. П. опубліковано за темою дисертації 19 наукових публікацій, з них 9 розкривають основний зміст дисертації, відображають наукову новизну отриманих результатів і відповідають вимогам пп. 9, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167).

3. Дисертаційна робота Поліщук О. П. «Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи»,

подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9–12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167).

4. Дисертаційна робота Поліщук Ольги Павлівни «Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи» може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» (галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка») у разовій спеціалізованій вченій раді.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри
методики викладання іноземних мов
Рівненського державного
гуманітарного університету

О. В. Безкоровайна

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри педагогіки
початкової освіти
Рівненського державного
гуманітарного університету

Р. Л. Сойчук

21.04.2020

